

טור מדד השלום אוקטובר (2) 2016

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

סקר מדד השלום, שנערך בסוף אוקטובר¹ התרכז במספר היבטים של מצבה האסטרטגי של ישראל ושל היחסים בין ישראל לפלסטינים: הקפאון המדיני, הצפי לעתיד, כולל שאלת סיפוח אפשרי של השטחים, וכן – בעקבות הריאיון החריג שנתן שר הביטחון ליברמן לעיתון הפלסטיני אל-קודס - מערכת היחסים עם החמאס בעזה.

מצבה האסטרטגי הביטחוני והמדיני-דיפלומטי של ישראל: הציבור היהודי נחלק כיום שווה בשווה בין הסבורים שמצבה הביטחוני של ישראל כיום הוא "ככה ככה" (40%), לבין מי שסבורים שהוא טוב (39%). רק כחמישית הם בדעה שמצבה של המדינה בתחום זה הוא גרוע. כלומר, הדעה הרווחת היא שהמצב הביטחוני הוא בינוני ומעלה. תמונה שונה מתקבלת ביחס להערכת המצב במישור המדיני-דיפלומטי: כאן 37% מעריכים שמצבה הוא "ככה ככה", 36% שהוא גרוע, ורק כרבע שהמצב הוא טוב. כלומר, הדעה הרווחת היא שהמצב במישור המדיני-דיפלומטי הוא בינוני ומטה. הצלבה של העמדה לגבי המצב הביטחוני עם ההגדרה העצמית של הנשאלים כימין, מרכז או שמאל לא העלתה הבדלים משמעותיים בין שלושת המחנות. לעומת זאת, נמצאו הבדלים של ממש בהערכת מצבה המדיני-דיפלומטי של ישראל לפי שיוך עצמי למחנה פוליטי. כך, שיעור הסבורים שמצבה במישור זה גרוע עומד על 66% בשמאל, 42% במרכז ו-27% בלבד בימין. כלומר הימין, שהוא המחנה הפוליטי הגדול בישראל היום, אינו מודאג ביותר מהמצב האסטרטגי המדיני-דיפלומטי, השמאל מודאג מאוד ואילו המרכז – מודאג בחלקו.

התמונה בציבור הערבי קצת שונה: רוב של 53% מהמרוויינים הגדירו את מצבה הביטחוני של ישראל טוב ועוד 23% "ככה ככה". כלומר, במפתיע משהו, בהשוואה לציבור היהודי, הערכת המצב הביטחוני של הערבים מחמיאה יותר לישראל. כך המצב גם לגבי המצב המדיני-דיפלומטי: השיעור הגבוה בציבור הערבי אמנם מעריך את המצב "ככה ככה" (36%), אבל בניגוד להערכת הציבור היהודי, במקום השני נמצאת כאן הערכת המצב כטוב (31%). רק 21% מהמשיבים הערבים העריכו את מצבה המדיני-דיפלומטי של ישראל כרע.²

ומה ביחס לקיפאון המדיני? המועמדת הדמוקרטית לנשיאות בארה"ב, הילארי קלינטון, אמרה לאחרונה כי עדיף קיפאון מדיני על היעדר תהליך שלום בכלל. רצינו לדעת מה חושב הציבור הישראלי בשאלה זו. מצאנו כי בציבור היהודי הדעות נחלקות שווה בין המסכימים שעדיף תהליך קפוא על היעדר תהליך (44%) לבין הסבורים ההיפך (45%). בציבור הערבי, הרוב (54%) אינם מסכימים לדעה שעדיף תהליך קפוא על היעדר תהליך.

¹ בשל החגים נדחה סקר ספטמבר לראשית אוקטובר כך שבחודש אוקטובר התקיימו שני סקרים שזה השני בהם.
² תופעה זו של הערכה חיובית יותר בציבור הערבי בהשוואה להערכת הציבור היהודי בנושאים הקשורים במצבה של ישראל חוזרת על עצמה בסקרים רבים. השאלה שיש לחקור לעומק בהקשר זה היא האם מדובר בתופעה מהותית או בעיית מדידה הקשורה ברצון לסבר את אוזניהם של הסוקרים.

לעניין הקיפאון של התהליך המדיני יש להוסיף ממצא חשוב נוסף: רוב הציבור היהודי (53.5%) בטוחים או חושבים שהמצב הקיים בין ישראל לפלסטינים יכול להימשך עוד זמן ארוך. 41% בטוחים או חושבים ההיפך. בקרב השמאל רק מיעוט (כשליש) סבורים כי המצב יכול להימשך כפי שהוא, בעוד שבקרב הימין מדובר ברוב של למעלה ממחצית.

בציבור היהודי, מבין הסבורים שהמצב הנוכחי אינו יכול להימשך, 47% צופים שהקפאון יסתיים משום שיופעל על ישראל לחץ בינלאומי לסיים את השליטה בשטחים, 20% מעריכים שתפרוץ התקוממות פלסטינית, ו-10% חושבים שישראל תספח את יהודה ושומרון/הגדה המערבית. 7.5% ציינו אפשרויות אחרות שיביאו לסיום הקיפאון. שיעור גבוה במיוחד (15.5%) אינם יודעים מה יקרה.

בציבור הערבי מצאנו רוב (53%) כמעט זהה לזה היהודי של הסבורים שאין לראות באופק שינוי של המצב הקיים לעומת 37% הסבורים ההיפך. בין מי שסברו כי המצב הקיים אינו יכול להישאר כפי שהוא השיעור הגבוה ביותר (28%) צפו התקוממות פלסטינית. 11% העריכו כי יהיו לחצים חיצוניים על ישראל לסיים את הכיבוש, 11% - שהשינוי יגיע מכך שישראל תספח את השטחים. 34% הצביעו על אפשרויות אחרות.

שאלה נוספת שנשאלה בהקשר זה היתה: "האם לאור המצב אתה בעד או נגד סיפוח של כל יהודה ושומרון/הגדה המערבית למדינת ישראל?" בציבור היהודי השיעור הגדול יותר (46%) צידדו בסיפוח לעומת שיעור נמוך רק במעט (42%) שהביעו לכך התנגדות. בעוד שבשמאל ובמרכז מדובר כצפוי במיעוט בלבד של תומכי הסיפוח, הרי שבקרב מי שהגדירו עצמם כאנשי ימין יש רוב התומכים בכך לאור המצב הקיים. בין המרוויינים הערבים מצאנו רוב חד משמעי, למעלה משלושה רבעים (76%), שהתנגדו לרעיון הסיפוח של השטחים.

מה ביחס לרצועת עזה? בראיון שנתן לאחרונה שר הביטחון ליברמן לעיתון הפלסטיני אל-קודס, הוא אמר: "המלחמה הבאה בין ישראל לחמאס ברצועת עזה תהיה האחרונה. אין לנו רצון לשוב לרצועת עזה ולכבוש אותה, אבל אם יכפו עלינו מלחמה חדשה – הוא תהיה האחרונה של החמאס, כי נשמיד אותו כליל". לשאלה האם ישראל מסוגלת או אינה מסוגלת כיום להשמיד את החמאס בעזה אם תחליט לעשות זאת, השיב רוב ברור (67%) בציבור היהודי שישראל מסוגלת לכך. ומה יקרה אם ישראל אכן תצליח להשמיד את החמאס ברצועת עזה? 30.5% מהיהודים חושבים שייוצר בעזה תוהו ובוהו, 22% בדעה שישראל תצטרך לחזור לרצועה ולנהל את העניינים שם, 21% מעריכים שיעלה שם גורם איסלמיסטי יותר קיצוני מחמאס, כמו אל-קעידה או דאעש. עוד 15% סבורים שפת"ח ישלוט ברצועה אם חמאס יופל. במילים אחרות, קיים פיזור דעות רחב בשאלה מה יקרה ברצועת עזה ביום שאחרי הפלת החמאס בידי ישראל אם יום כזה יגיע.

בקרב המשיבים הערבים מצאנו רוב ברור (70%) שהשיבו כי ישראל אינה מסוגלת לחסל את חמאס. עם זאת, גם כאן ההערכה השכיחה ביותר (28%) היא כי אם כך יקרה בכל זאת, ישורר

בעזה תוהו ובוהו. עוד כרבע העריכו כי במקרה כזה הפת"ח יעלה לשלטון בעזה. 13% חזו עלייה של גורם איסלמיסטי קיצוני יותר מחמאס.

הבדל חשוב נוסף בין הערכות הציבור היהודי והערבי בישראל את המצב בעזה, נוגע בשאלת העניין שיש לחמאס כיום במלחמה נוספת עם ישראל: רוב בקרב היהודים (54%) סבור שיש לחמאס עניין כזה, לעומת רוב גדול בקרב הערבים (69%) שסבור שאין לחמאס כל עניין במלחמה כזאת.

באותו ראיון אמר ליברמן גם כי אם החמאס יפסיק לחפור מנהרות ולירות רקטות על הדרום, ישראל תעזור לבנות נמל, שדה תעופה ועוד גורמי צמיחה כלכלית בעזה. לשאלה האם הצעה זו נכונה מבחינת ישראל, רוב (54%) מהמשיבים היהודים ענו בחיוב, שעה ש-43% ענו בשלילה. כלומר, רוב קטן אך ברור תומך בהצעה של ליברמן.

ומכאן לעניין אחר – תאגיד השידור הציבורי - שעמד בשבועות האחרונים בלב השיח הציבורי.

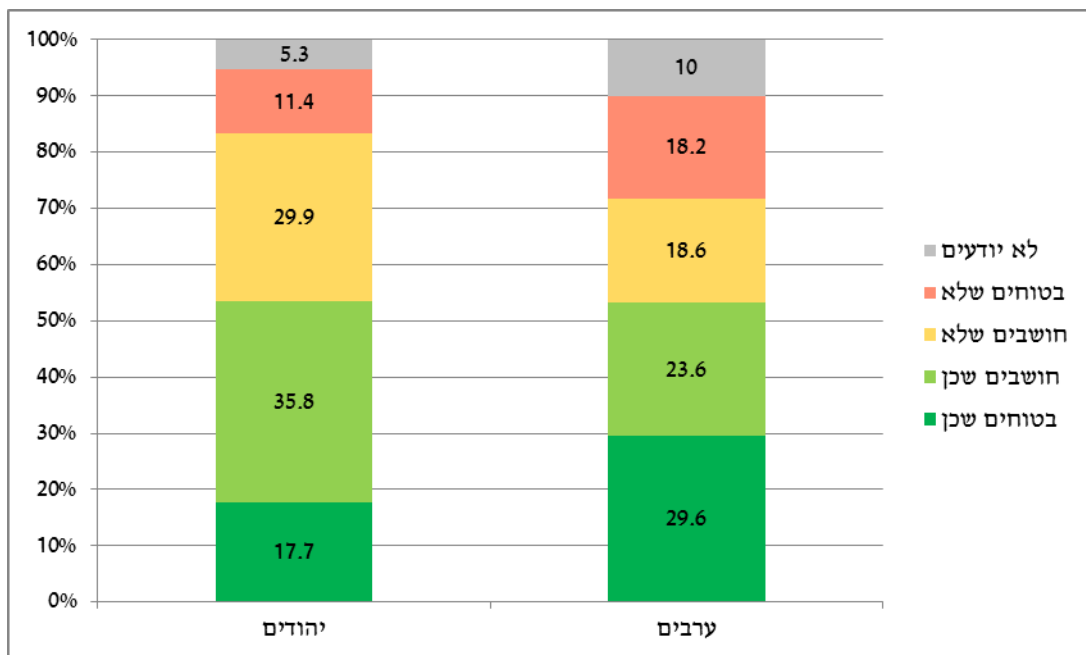
עתידו של השידור הציבורי: על רקע טענתו של יו"ר הקואליציה דוד ביטן שיש לבטל את תאגיד השידור הציבורי האמור לקום בינואר הקרוב בנימוק שאפשר להסתפק ברשות השידור הקיימת לאחר שתעבור תהליך התייעלות, שאלנו: "לדעתך, האם המהלך של ביטן נובע יותר מהרצון לחסוך כסף למדינה או יותר ממניעים פוליטיים?". התפלגות העמדות של הציבור היהודי בשאלה זו היא חד-משמעית: הרוב (58.5%) בדעה שהמהלך נובע יותר ממניעים פוליטיים. 9% בלבד חושבים שהוא נובע מהרצון לחסוך כסף למדינה. השאר נחלקים בין מי שחושבים שהמהלך נובע משתי הסיבות במידה שווה (12.5%), מאף אחת מהן (2%), ומי שאינם יודעים (18%).

באותו נושא, השרה רגב אמרה לא מזמן כי אין טעם בשידור ציבורי אם אין לממשלה שליטה עליו. על רקע התבטאות זו, שאלנו: "האם אתה מסכים או לא מסכים לתפיסה שהממשלה רשאית להיות מעורבת בתכנים ובמינויים במערכות השידור הציבורי אם היא מממנת אותם?". התפלגות הדעות בשאלה זו גם היא ברורה ביותר: 61% בציבור היהודי מתנגדים לתפיסה שהממשלה רשאית להתערב. חלוקת דעות נחרצת אף יותר נמצאה באשר לשאלה מה מניע את פעילותו הנמרצת לאחרונה של ראש הממשלה להכנסת שינויים עמוקים בשוק התקשורת: 66% מהמשיבים היהודים השיבו שהיא נובעת מהרצון לחזק את השליטה הפוליטית שלו על התקשורת בארץ, ורק 24% היו בדעה שהיא נובעת מהרצון להפוך את התקשורת בישראל למאוזנת ואיכותית יותר. פילוח התשובות על פי שיוך עצמי לאחד המחנות הפוליטיים העלה רוב בימין, במרכז ובשמאל הסבורים שנתניהו פועל בעניין זה מתוך רצון לחזק את השליטה שלו על התקשורת בארץ, כאשר בימין סבורים כך 53% ואילו במרכז ובשמאל השיעורים המקבילים עומדים על 100% (!). דפוס דומה של התנגדות חוצת מחנות לפגיעה במעמדו של השידור הציבורי נמצא גם ביחס לפעילותו של ביטן ולהתבטאותה של רגב.

הבחירות לנשיאות בארה"ב: כמו בראשית אוקטובר, בשבוע שלפני הבחירות בארה"ב בקרב הציבור היהודי שיעור הסבורים שקלינטון תיבחר (53%) היה גבוה במידה ניכרת משיעור המאמינים שטראמפ יזכה בנשיאות (28%). תמונה שונה מראשית אוקטובר התקבלה ביחס לשאלה מי מבין שני המועמדים עדיף שייבחר מבחינתה של ישראל. בסקר הנוכחי, נמצא איזון מוחלט בין שני המועמדים מבחינת יחסם הצפוי לישראל. זאת לעומת ראשית החודש אז היה שיעור הסבורים כי קלינטון טובה יותר כמעט כפול משיעור הסבורים כי טראמפ עדיף לישראל (בהתאמה, 42% ו-26.5%). בציבור הערבי, השיעור הגבוה יותר (44%) סבורים ששני המועמדים לנשיאות ארה"ב הם אותו הדבר מבחינתה של ישראל.

מדד המשא ומתן : 46.1 (מדד יהודים 42.9).

תרשים החודש: לדעתך, באופן כללי האם הקפאון המדיני בין ישראל לפלסטינים יכול להמשיך עוד זמן ארוך? (% לפי לאום)

מדד השלום נערך בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים (אוניברסיטת תל אביב) ומרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 31 באוקטובר עד 1 בנובמבר 2016, בקרב 600 מרואיינים, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%. ניתוחים סטטיסטיים: גב' יסמין אלקלעי. <http://www.peaceindex.org>